

5 Νοεμβρίου 2019

Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή· ένα μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς (μέρος 2ο)

[Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#) / [Προσκυνήματα-Οδοιπορικά-Τουρισμός](#) / [Συναξαριακές Μορφές](#)

Το Καθολικό του Αγίου Ηρακλειδίου

Το καθολικό είναι αφιερωμένο στον Κύπριο άγιο Ηρακλείδιο, ο οποίος σύμφωνα με το συναξάριό του βαπτίστηκε χριστιανός στο ποτάμι Σέτραχο, σε χώρο πλησίον της μονής από τους Αποστόλους Παύλο, Βαρνάβα και Μάρκο κατά την περιοδεία στην Κύπρο το 45 μ.Χ. Οι Απόστολοι με το πέρας της περιοδείας τους χειροτόνησαν τον άγιο Ηρακλείδιο ως πρώτο επίσκοπο Ταμασού. Ο ναός του αγίου Ηρακλειδίου ανήκει στον τύπο του εγγεγραμμένου σταυροειδούς με τρούλλο.

Φέρει τρεις ημικυκλικές ασίδες στα ανατολικά και αρχικά οικοδομήθηκε χωρίς νάρθηκα. Στην κεντρική ασίδα σώζονται σπαράγματα τοιχογραφιών με διακοσμητικά μοτίβα κάτω από μεταγενέστερες τοιχογραφίες και χρονολογούνται στον 11ο αιώνα.

Στην βάση της ασίδας, δεύτερο στρώμα τοιχογραφιών του 12ου αιώνα πού μιμείται ορθομαρμάρωση, απεικονίζει δυο μοναχούς να προσεύχονται γονατιστοί. Το εκτεταμένο εικονογραφικό πρόγραμμα με τον Παντοκράτορα στον τρούλλο, τους Προφήτες και την Ετοιμασία του Θρόνου με τους σεβίζοντες αγγέλους στο τύμπανο του τρούλλου, τους Ευαγγελιστές στα σφαιρικά τρίγωνα, την Βαϊοφόρο, την Έγερση του Λαζάρου και την Θυσία του Αβραάμ στην δυτική καμάρα, την Σταύρωση και τον Αρχάγγελο Μιχαήλ στον δυτικό τοίχο και την Ανάληψη στον ανατολικό, χρονολογούνται στον 13ο αιώνα. Τους πεσσούς και την χαμηλότερη ζώνη του ναού καλύπτουν τοιχογραφίες με μορφές μεμονωμένων αγίων. Η απεικόνιση στην ασίδα του εκατόνταρχου Λογγίνου, στη τοιχογραφία της Σταύρωσης, του οικοσήμου της δυναστείας των Λουζινιανών, των Φράγκων Βασιλέων της Κύπρου (1192-1489), οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο χορηγός των τοιχογραφιών άνηκε στην βασιλική οικογένεια. Παρόμοιους θυρεούς απεικονίζει και το γραπτό ξύλινο τέμπλο του καθολικού του μοναστηριού, που κοσμείται με φυτικό και ζωϊκό διάκοσμο. Πρόκειται για ένα από τα αρχαιότερα σωζόμενα ξύλινα τέμπλα στην Κύπρο και χρονολογείται γύρω στα τέλη του 13ου - αρχές 14ου αιώνα. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι το 1191 με την κατάκτηση της Κύπρου, την εγκατάσταση της Φραγκικής δυναστείας και εγκαθίδρυση της Λατινικής Εκκλησίας, η Ορθόδοξη Εκκλησία για να επιβιώσει υποχρεώθηκε σε υποταγή στον Πάπα (1260-Bulla Cypria). Ήταν μια δυσμενής κατάσταση, στην οποία συνέβαλε και η κατάκτηση της ίδιας της Κωνσταντινουπόλεως από τους Σταυροφόρους το 1204. Η τέχνη του νησιού, μέ την εισροή ζωγράφων από την Δύση και την Ανατολή, ιδίως μετά την πτώση των σταυροφορικών κρατιδίων στην Συρία και στην Παλαιστίνη, δέχεται έντονες επιδράσεις και αποκτά μια χαρακτηριστική ιδιομορφία, που έχει αποκληθεί *maniera cypria*.

Τον 14ο αιώνα οι επαφές με την Κωνσταντινούπολη πυκνώνουν και η επίδραση της παλαιολόγιας τέχνης γίνεται αισθητή στην ζωγραφική της Κύπρου, όπως φαίνεται από τις υπόλοιπες τοιχογραφίες του ναού (η Ρίζα του Ιεσσαί στον νότιο τοίχο, η Θεοτόκος Πλατυτέρα ανάμεσα στους Αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ, οι συλλειτουργούντες ιεράρχες στην ασίδα και οι σκηνές του χριστολογικού κύκλου στην ανατολική καμάρα, στο νοτιοδυτικό και στο βορειοδυτικό διαμέρισμα). Οι τοιχογραφίες αυτές καλύπτουν μέρος των προγενέστερων (13ος αιώνας) και χρονολογούνται γύρω στο 1500.

Με την Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 και την άφιξη προσφύγων από την Πόλη η ζωγραφική της Κύπρου εμπλουτίζεται με νέα εικονογραφικά θέματα και αρχίζει η μεταβυζαντινή της φάση. Τμήμα επιγραφής που διασώθηκε πάνω από την νότια είσοδο του νάρθηκα του καθολικού μαρτυρεί ότι η δοακόσμιση του νάρθηκα σχετίζεται με Κωνσταντινουπολίτη κατά την αυτή. Η τεχνοτροπία των τοιχογραφιών του νοτίου τοίχου με τον Δανιήλ στον λάκκο των λεόντων και τους τρεις παίδες εν καμίνω επιβεβαιώνει την χρονολόγηση στον 15ο αιώνα.

Στο τύμπανο του τυφλού τοξου πάνω από την θύρα του νάρθηκα που οδηγεί στο καθολικό εικονίζεται ο άγιος Ηρακλείδιος. Στον τοίχο απεικονίζεται, η Δευτέρα Παρουσία, σκηνές από τα εωθινά ευαγγέλια και ο δωρητής Μιχαήλ Αναγνώστης με την γυναίκα και τους δυο κληρικούς υιούς του. Η απεικόνιση λατινιζόντων ιερέων (απεικονίζονται να φέρουν κουρά των Καθολικών) παραπέμπουν σε χρήση του ναού από μέλη της Λατινικής εκκλησίας. Οι τοιχογραφίες στον βόρειο τμήμα ανήκουν σε άγνωστο ζωγράφο του 16ου αιώνα και απεικονίζουν ξανά σκηνές από τα Εωθινά.

Το παρεκκλήσιο του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή

Αργυρή Λειψανοθήκη του Αγίου Ιωάννη Λαμπαδιστή.

Στην βόρεια πλευρά του καθολικού κτίστηκε στις αρχές του 12ου αιώνα (βάσει της τεχνοτροπίας των σπαραγμάτων τοιχογραφιών στο ιερό βήμα) το παρεκκλήσιο προς τιμήν του αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή, τοπικού αγίου της περιοχής. Σύμφωνα με τον αρχαιότερο βίο του οσίου Ιωάννου του Λαμπαδιστή στον κώδικα 4 της Ιεράς Μονής Σταυροβουνίου, **ο άγιος Ιωάννης γεννήθηκε στο χωριό χωριό Λαμπάς (Λαμπαδού) κοντά στην Γαλάτα. Τυφλώθηκε από τον πεθερό του με δηλητηριασμένο έδεσμα και αποσύρθηκε από τα εγκόσμια στο πατρικό του σπίτι. Απεβίωσε σε νεαρή ηλικία και τάφηκε στον ναό του αγίου Ηρακλειδίου. Τα θαύματα του αγίου και η φήμη που απέκτησε, οδήγησαν στην ανέγερση του παρεκκλησίου του.**

Το μεγαλύτερο μέρος του αρχικού παρεκκλησίου καταστράφηκε και ξανακτίστηκε πριν το δεύτερο μισό του 16ου αιώνα, όταν τοιχογραφήθηκε ο βόρειος τοίχος του ναού. Το παρεκκλήσιο είναι μονόχωρος, καμαροσκεπής ναός, ο οποίος επικοινωνούσε αρχικά με τον ναό του αγίου Ηρακλειδίου με μικρά καμαροσκεπή ανοίγματα, όπως αυτά που διατηρούνται ακόμη στο ιερό Βήμα και στα βορειοανατολικά του κυρίως ναού. Όταν ανεγέρθηκε το Λατινικό παρεκκλήσι ανοίχθηκαν μεγάλα οξυκόρυφα τόξα στο παρεκκλήσιο του Λαμπαδιστή. για να ενώνουν το παρεκκλήσιο με το καθολικό στα νότια, το Λατινικό παρεκκλήσιο στα βόρεια και τον νάρθηκα στα ανατολικά, τα οποία προκάλεσαν την κατάρρευση του Λαμπαδιστή. Κατά την ανακατασκευή του παρεκκλησίου μικρύνθηκε το τόξο μεταξύ του Λατινικού παρεκκλησίου και του Λαμπαδιστή και δημιουργήθηκε χώρος για την τοιχογράφηση της μορφής του αγίου Ιωάννη Λαμπαδιστή, η οποία σήμερα καλύπτεται πίσω από προσκυνητάριο. Η τοιχογραφία αυτή που μπορεί να χρονολογηθεί στο πρώτο μισό του 16ου αιώνα προτείνεται ως *terminus ante* της ανακατασκευής του παρεκκλησίου του Λαμπαδιστή. Στον ναό του αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή υπάρχει ο τάφος του και η τίμια κέρα του φυλάσσεται μέσα σε αργυρή λειψανοθήκη του 1641. Πάνω από τον τάφο του αγίου, στο αρχικά τυφλό τόξο στην βόρεια πλευρά του ιερού Βήματος, διατηρούνται σπαράγματα τοιχογραφιών, που απεικονίζουν σκηνές από τον βίο του αγίου.

συνεχίζεται...